

ОБРАЗАЦ ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ
-обавезна садржина-

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију Наставно – научно веће Факултета дана 26.маја 2015. године</p> <p>2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ul style="list-style-type: none">- проф. др Милорад Бејатовић, редован професор, привредноправна и међународноправна ужа научна област, изабран у звање 2011. године на Правном факултету за привреду и правосуђе у Новом Саду, где је и запослен, председник- проф. др Здравко Јеж, редовни професор, општа и теоријска ужа научна област, изабран у звање 2014. године на Правном факултету за привреду и правосуђе у Новом Саду, где је и запослен – ментор и- доц. др Иван Булатовић, доцент, општа и теоријска и јавноправна ужа научна област, изабран у звање године на Правном факултету за привреду и правосуђе у Новом Саду, запослен на Београдској пословној школи у Београду.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Љиљана Милутина Јовановић</p> <p>2. Датум рођења, општина, Република: 08.10.1963.године, Титоград, Црна Гора</p> <p>3. Датум одбране 11.01.2011.године, у Подгорици, место и назив магистарске тезе: „Специјални односи Сједињених Америчких држава и Велике Британије и њихов утицај на међународна кретања“</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Право, област међународни односи</p> <p>5. Радно искуство: Директор приватног предузећа, Руководилац Информативног центра Ауто мото савеза Црне Горе. Последњих шест година савјетник у Ректорату Универзитета Црне Горе.</p> <p>6. Публиковани радови по категоријама:</p>

- Јовановић, Љиљана (2013). *Специјални односи Сједињених америчких држава и Велике Британије и њихов утицај на међународна кретања*. ИСБН: 9789940625016 Артграфика, Подгорица.
- Јовановић, Љиљана (2014). Заштита достојанства пред комитетом за људска права. *Весник*, 2 (1); 63 – 72.
- Јовановић, Љиљана: Заштита достојанства као извора људских права, часопис *Социолошка луча* – Филозофски факултет, Никшић, Ц. Гора;
- Јовановић, Љиљана: Правно-социолошки оквир заштите достојанства у пресудама Европског суда за људска права, часопис *Правни зборник – часопис за правну теорију и праксу*, Правни факултет, Подгорица, Ц. Гора.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Правно - социолошки аспект међународне заштите достојанства као етичке вредности и извора људских права

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графика и сл.

Докторски рад кандидата мр Љиљане Јовановић је обима 200 компјутерски форматизованих страна и систематизован је у пет делова:

1.Одређивање и дефинисање достојанства

- 1.1 Филозофска гледишта о достојанству
- 1.2 Правна гледишта о достојанству
- 1.3 Социолошка и психолошка гледишта о достојанству
- 1.4 Религијски поглед на достојанство

2.Дефинисање људских права

- 2.1 Историјски аспекти развоја људских права
- 2.2 Извори међународних и унутрашњих права о људским правима
- 2.3 Општи услови под којима се уживају људска права.

3.Кажњавање за кршење људских права

- 3.1 Поступак остваривања људских права
- 3.2 Међународна заштита људских права
- 3.3 Заштита пред Европским судом за људска права у Стразбуру
- 3.4 Заштита пред Европским судом правде.
- 3.5Заштита пред комитетима за људска права Уједињених нација

4.Пракса европских судова

- 4.1 Одлуке међународних судова о заштити људских права
- 4.2 Одлуке националних судова о заштити људских права
- 4.3 Имплементација међународних прописа

5.Истраживање универзалне заштите људских права

- 5.1 Одлуке Комитета за људска права
- 5.2 Одлуке Комитета против расне дискриминације
- 5.3 Одлуке Комитета против дискриминације над женама
- 5.4 Одлука Европског суда за људска права у Стразбуру и Европског суда правде
- 5.5 Контрола испуњавања обавеза из међународних уговора

6.Провера хипотезе

- 6.1 Сазнање из анализе
- 6.2 Сазнање из анализе - примена на Црну Гору
- 6.3 Закључак

Докторска дисертација је написана ћирилицом, обима 200 страна, уз поштовање свих прописаних формалних и техничких услова. Рад садржи и преглед стручне литературе која обухвата књиге, чланке, периодичне публикације, законе и друге релевантне прописе и *on line* изворе података.

У Уводу, кандидат наводи разлоге који су га мотивисали на истраживање у овој области, првенствено с циљем сагледавања правних и социолошких аспеката међународне заштите достојанства, као етичке вредности и извора људских права. Кандидата су у истраживању мотивисала питања која се тичу физичке и духовне слободе, као услова за остваривање достојанства и утврђивање критеријума које међународни институти користе приликом одмеравања казне за повреду људског достојанства.

У првом делу рада: „*Одређивање и дефинисање достојанства*“ кандидат се бави одређивањем порекла речи, појма, предмета и значаја достојанства, с аспекта филозофије, социологије, религије, права...

Кандидат наводи да је „достојанство кроз историју различито тумачено од стране различитих култура и цивилизација, те да је сваки период развоја друштва, религије и културе у посебним деловима света, ценио појам достојанства према сопственим вредностима.“ Кандидат кроз теоријски приказ схватања достојанства настоји да сагледа како се развијала друштвена свест о постојању достојанства као урођене особине сваког људског бића. У древној Риму и класичној Грчкој, достојанство се сматрало привилегијом посебног друштвеног статуса аристократског становништва, а кроз тмурни период феудалног средњег века, када је, како наводи кандидат „Божји закон владао људима, достојанство је било заточено у његовој дубокој тами.“ Период ренесансе и просветитељства доноси развој грађанске свести и либералних схватања слободе и једнакости, које, како тврди кандидат „дају сваком појединцу право на слободу, срећу и напредак“. Кандидат кроз анализу теоријских принципа Џона Лока, Жан Жак Русоа, Имануела Канта, Џона Стјуарта Мила и других еминентних твораца идеја слободе, индивидуалних права и једнакости, указује на стварање друштвене свести о потреби ограничавања државног и друштвеног утицаја на личну слободу и индивидуални развој појединца, као основе урођеног достојанства човека. Кандидат констатује да су у овом периоду утемељени принципи индивидуалних права и очувања достојанства људске природе. У ХХ веку преовладало је мишљење засновано на тумачењу људског достојанства као суштине људских права. Кандидат посебно издваја и указује на либералну позицију у примени права, утемељену од стране Роналда Дворкина, који се позива на моралне принципе који дејствују као ограничење закона. Како наводи кандидат „ови принципи уткани су у позитивне правне инструменте, којима се штите људска права, при чему индивидуализовање кривице представља основ за одмеравање казне сваком појединцу“. По Дворкину, основа савременог схватања урођеног достојанства, је да „људска права постоје сама по себи, она не постоје ни због државе ни због права, већ и право и држава постоје ради остваривања људских права и ради самог човека“. Овакви ставови, како тврди кандидат „допринели су посебном приступу

заштите људских права као сталне обавезе релевантних друштвених тела, као и да је „ људско достојанство у основи њихових одлука и његова заштита је најважнији циљ.“ Кандидат кроз теоријски приказ развоја схватања урођеног достојанства закључује да је у „савременој друштвеној заједници, заштита достојанства и људских права постала стална обавеза релевантних друштвених институција и констатује да су у овом периоду утемељени принципи индивидуалних права и очувања достојанства људске природе.“

У другом делу рада, под називом „*Дефинисање људских права*“, кандидат у поглављу „Историјски аспекти развоја људских права“, даје приказ настанка и развоја људских права и њихово поступно остваривање у друштвеној заједници, као и процес имплементације у правне системе савремених држава. Кандидат истиче да је развој људских права најинтензивнији после Другог светског рата, с циљем очувања мира и благостања свих људи у свету. У овом делу рада, кандидат анализира изворе међународног и унутрашњег права и друге најважније правне инструменте данашње међународне заједнице, који својим одредбама штите људска права. Из свега изложеног, кандидат закључује да су људска права уткана у све друштвене структуре међународне заједнице и рефлектују потребе прилагођавања правних прописа условима које ствара живот сваког човека у савременим друштвеним условима.

У поглављу „Општи услови под којима се уживају људска права“, кандидат указује на универзалне принципе и правне прописе којима се гарантује несметано уживање људских права и штити урођено достојанство сваког човека. Услови под којима се уживају људска права утврђени су уставним и другим правним механизмима заштите људских права, које спроводе правосудни органи и други институти заштите људских права. Кандидат истиче да је заштита људског достојанства и људских права резултат праведног односа државе према сваком појединцу и признање права која им припадају самим чином рођења.

У поглављу „Ограничење људских права“, анализирају се одредбе међународних правних аката којима су утврђени услови и разлози за ограничавање људских права, као и околности под којима се могу ограничити људска права и надлежности за њихово ограничење. Кандидат истиче да се не могу ограничити право на живот, правни лек и правну помоћ, достојанство и поштовање личности, правично и јавно суђење и начело законитости, као и право на претпоставку невиности, одбрану, слободу мисли савести и вероисповести и накнаду штете за незаконито или неосновано лишење слободе.

У трећем делу рада под називом „*Кажњавање за кршење људских права*“, у првом поглављу „Поступак остваривања људских права“, кандидат кроз упоредну правну праксу, заједничке принципе и одлуке међународних комитета и Европског суда за људска права у Стразбуру анализира остваривање заштите људских права и констатује да су земље које су доживеле велика страдања у стицању статуса својих држава, усвојиле заштиту достојанства као главни уставни принцип.

У другом поглављу, „Међународна заштита људских права“, анализирају се најважнији извори и системи заштите људских права, уговори, међународни обичаји који имају карактер правних правила и општа правна начела призната од

стране просвећених народа, чија је заједничка карактеристика заштита људског достојанства и на њему заснованих људских права и слобода.

У трећем поглављу „*Заштита пред Европским судом за људска права у Стразбуру*“, даје се преглед механизма и инструмената заштите људских права пред Судом у Стразбуру применом одредби Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода која на европском простору остварује принципе дефинисане у преамбули Универзалне декларације о људским правима.

Четврто поглавље о „*Заштити пред Европским судом правде*“, упућује на посебну правну праксу овог суда, која се формира давањем стручних мишљења, тумачењем европског права и образложењем одлука у вези примене прописа Европске уније и поступак имплементације и спровођења међународних прописа и ефикасног стављања међународне норме у праксу националних судова.

У петом поглављу „*Заштита пред комитетима за људска права Уједињених нација*“, описују се материјалне и правне претпоставке за одлучивање Комитета за људска права, Комитета против тортуре и нечовечног и понижавајућег поступања и кажњавања и Комитета за заштиту права жена.

У четвртом делу рада „*Пракса Европских судова*“, у првом поглављу „*Одлуке међународних судова*“, приказан је утицај и значај одлука међународних кривичних судова, који врше кажњавање починиоца најтежих ратних злочина и злочина против човечности и негирају суштину људског достојанства и на најбруталнији начин крше људска права. У другом поглављу „*Одлуке националних судова о заштити људских права*“, сагледава се начин одлучивања ових судова у области уставне и кривичноправне заштите људских права у националном законодавству, са посебним освртом на уставну жалбу, као највеће средство правне заштите људских права гарантованих националним Уставом и Европском конвенцијом о заштити људских права и основних слобода. У трећем поглављу „*Имплементација међународних прописа*“, описан је поступак и значај спровођења и примене активности којима се врши усклађивање и усаглашавање међународних норми са домаћим законодавством и њихова ефикасна примена.

Пети део рада „*Истраживање универзалне заштите људских права*“, бави се глобалном заштитом људских права кроз опис правне праксе релевантних институција.

У првом поглављу „*Одлуке комитета за људска права*“, изнете су одлуке по основу представки поднетих Комитету за људска права, у којима се Комитет позива на достојанство као основ за кршење људских права. У другом поглављу „*Одлуке Комитета против тортуре*“, изнете су представке за које је Комитет против тортуре утврдио да је држава потписница Конвенције кршила права којима се вређа људско достојанство. У трећем поглављу „*Одлуке комитета за елиминацију расне дискриминације*“, изнете су представке у којима се Комитет позива на достојанство приликом кршења људских права од стране државе потписнице. У трећем поглављу „*Одлуке Комитета за елиминацију дискриминације над женама*“, износе се ставови Комитета у вези кршења права по основу повреде људског достојанства жена. У четвртом поглављу „*Одлуке Европског суда за људска права у Стразбуру и Европског суда правде*“, изнете је пресуде Европског суда за људска права у којима се Суд позива на повреду достојанства, као основа за кршење

људских права гарантованих Конвенцијом о заштити људских права и основних слобода. Кандидат у делу поглавља о Европском суду правде, осим надлежности и функционисања Суда и његове улоге у стварању принципа правног поретка Европске уније, наводи и пресуде у којима се Суд позива на поштовање и заштиту достојанства сваког појединца. У петом поглављу „Контрола испуњености обавеза из међународног уговора,“ кандидат излаже међународне инструменте и механизме којима се спроводи извршење пресуда Европског суда за људска права и на тај начин гради јединствени европски правни простор.

Шести део рада се односи на проверу хипотезе, сазнање из анализе и закључке. У поглављу „Сазнања из анализе,“ кандидат истиче да се анализом представки достављених међународним институцијама за заштиту људских права долази до закључка да ове институције, у свом одлучивању о повреди конкретних људских права, индивидуализују случај сваког подносиоца представке и концептуализују појам достојанства, сходно општим условима, правним прописима и околностима сваког појединачног случаја. Кандидат истиче да се оваквим поступањем ствара правна пракса, која на најдубљи начин штити људско достојанство, градећи посебне системе вредности о поштовању човека у свим животним околностима, засноване на праведном одмеравању одговорности применом моралних вредности и правних прописа.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација представља комплетан научни рад из задате области. Поједини делови дисертације могу се издвојити по значају оствареног научног доприноса. Како се квалитет одређеног научног рада цени с обзиром на значај, савременост и актуелност теме и квалитет примењеног истраживања, сматрамо да је тема рада веома актуелна у области друштвених наука с тенденцијом перманентног усвршавања метерије која је предмет дисертације.

Овај научни рад је подељен у посебне целине, које су предмет истраживања кандидата и имају посебну појединачну вредност. Поједини делови рада се због свог значаја могу проценити као вреднији од других и посебно су анализирани са различитих аспеката. У контексту овог научног рада посебно се по приказу и важности може издвојити део под називом „Одлуке комитета за људска права“ и део под називом „Одлуке Европског суда за људска права у Стразбуру и Европског суда правде“. У делу који се односи на одлучивање Комитета за људска права, Комитета против тортуре, Комитета против расне дискриминације и Комитета за елиминацију дискриминације над женама, путем истраживања су издвојени случајеви у којима се комитети, у поступку утврђивања кршења људских права, позивају на заштиту људског достојанства као посебне вредности сваког људског бића. Кандидат је правилним методолошким приступом издвојио тумачења норми међународних пактова од стране комитета, која посебно посвећују пажњу значају урођеног достојанства као извора људских права. У том смислу комитети и доносе одлуке о поступању у случају кршења људских права и одређује мере које држава у случају кршења људских права мора предузети према подносиоцу представке, како се сличне повреде права не би дешавале у будућности. Применом ових мера од стране државе потписнице пакта, ствара се посебна правна пракса заштите достојанства као најважније етичке вредности. Посебно су значајна истраживања у области поступања са лицима лишеним слободe и у судском поступку, где комитети настоје да применом моралних принципа и правних одредби нађу праведну меру заштите људског достојанства. На европском простору, применом Конвенције о заштити људских права и основних слобода и њеног тумачења од стране Европског суда за људска права, на најобјективнији начин се штити урођено људско достојанство. У делу рада под називом „Одлуке Европског суда за људска права у Стразбуру и Европског суда правде,“ кандидат истражује случајеве у којима се Европски суд за људска права у својим пресудама позива на људско достојанство у случају кршења људских права. Кандидат усмерава истраживање посебно на тумачења и концептуализацију одредби конвенције и индивидуализују сваког случаја по основу представки за заштиту људских права. Кандидат закључује да се овим тумачењима „надограђују постојеће правне нормe и хуманизују правни системи држава потписница конвенције, у смислу стварања праведне процене заштите људског достојанства, налазећи праведну меру између примене моралних вредности и правних прописа.“ Сматрамо да је кандидат исправно спровео истраживање теме ових сегмената рада, у циљу утврђивања критеријума и принципа који опредељују релевантне међународне институције да се у својим одлукама позивају на људско достојанство као највећу вредност савремене друштвене заједнице. У овом поглављу указује се и на значај спровођења мера у случају кршења људских права, посебно у делу имплементирања правних норми у правни систем државе потписнице,

чиме се ствара хармонизовани међународни правни систем, с циљем ефикасне заштите урођеног људског достојанства.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Закључак докторске дисертације представља потребу кандидата да на оригиналан и јасан начин одговори на сва питања која је поставио у вези предмета дисертације. Закључак произилази из самог предмета и циља рада. Уколико сагледамо сублимиране закључке кандидата, уочавамо да је кандидат обрадио тему рада с различитих аспеката. Закључци су логичан резултат спроведеног истраживања теме дисертације, па се допринос истраживања може се сагледати на следећи начин:

Теза даје преглед различитих аспеката заштите урођеног достојанства човека, кроз филозофска, правна, социолошка и религијска схватања и судску праксу надлежних институција. То је добра полазна основа за истраживање случајева у којима се надлежне институције позивају на људско достојанство.

Анализом теорија и доктрина које се баве питањима људских права, кандидат износи еволутивни развој друштвене мисли о схватању људског достојанства. Кроз историју, схватање достојанства се мењало, од раних схватања достојанства као привилегије посебних слојева друштва до схватања достојанства као урођене вредности сваког људског бића. Овај развој указује на сазревање друштвене структуре и свести да је физичка и духовна слобода услов остваривања достојанства. Кандидат посебно издваја теорију природног права, Роналда Дворкина, насталу у првој половини XX века, по којој људска права постоје сама по себи, не постоје ни због државе ни због права, већ и право и држава постоје ради остваривања људских права и ради самог човека. Дворкин уводи моралне принципе у право. По њему, судови интерпретирају право на начин који у најбољој мери одговара важећим законима и пракси. Свака интерпретација се мора базирати на правним нормама, а њен задатак је и да искристалише правну праксу, односно одлучивање по сличним предметима у будућности, на начин који у најбољој мери одговара важећим законима и пракси. Кандидат закључује да је са „развојем и сазревањем друштва сазрела друштвена свест о потреби заштите достојанства човека и да је признање права на достојанство услов срећног и праведног друштва са једнаким правом на слободан живот сваког појединца. Демократска друштва посвећују посебну пажњу заштити људског достојанства. Из потребе заштите достојанства човека, као природног и друштвеног бића настала су људска права. Право на живот, на физичку слободу, на слободу мисли, савести и вероисповести, бирачко право,..., само су нека од права насталих ради заштите достојанства човека.“

У истраживању одлука комитета за људска права, Европског суда за људска права и Европског суда правде и критеријума које користе ове институције при доношењу одлука о заштити достојанства човека и одмеравања казне за повреду достојанства, кандидат је закључио да се приликом одлучивања о повреди права подносиоца представке, индивидуализује сваки појединачни случај и концептуализује појам достојанства приликом тумачења одредби конвенција. На овај начин створена правна

пракса, на најдубљи начин штити људско достојанство, градећи посебне системе вредности у поштовању човека у свим животним околностима.

Подржавајући принцип индивидуалног приступа у сагледавању сваког појединачног случаја, кандидат закључује да:

- релевантне институције оваквим одлучивањем утичу на хуманизовање правних система држава потписница конвенција, у смислу стварања праведне процене заштите људског достојанства, налазећи праведну меру између примене моралних вредности и правних прописа,
- јачање правних система релевантних држава омогућава духовну слободу сваког појединца, слободу мисли, и изражавања сопственог бића, што уз физичку слободу представља услов за остваривање људског достојанства.

Истраживањем одлука надлежних институција и њиховог реализовања у државама потписницама међународних конвенција, кандидат закључује да развијене демократске државе у потпуности спроводе досуђене мере у случају кршења људских права и по потреби коригују своје правне прописе у циљу ефикасније заштите људских права. Кроз анализу поступања надлежних органа држава потписница конвенција према лицима из предметних спорова, кандидат закључује да у демократски развијеним државама постоји другачији, хуманији однос према поштовању достојанства сваког појединца. Овакав приступ се ствара кроз посебне системе образовања и обуке лица надлежних за поступање у спорним ситуацијама, како би се у што мањој мери кршила људска права у конкретној држави потписници конвенција. По мишљењу кандидата, посебан значај треба посветити образовању свих друштвених структура о поштовању људских права, и јачати свест о потреби поштовања и заштите урођеног достојанства као извора људских права. Глобална заштита људских права остварује се применом правних прописа и њиховом имплементацијом у националне правне системе држава потписница релевантних међународних конвенција. Испитивање утицаја међународно - правне заштите људског достојанства на унапређење правног и социолошког аспекта људских права, резултирало је закључцима:

- да се обим, садржина и структура људских права развија и мења у складу са променама у друштвеној заједници;
- да савремени услови живота стварају нову и проширују постојећу заштиту достојанства, као извора људских права;
- да се правне норме, којима се штите људска права, имплементирају у националне правне системе и доприносе унапређењу свих друштвених сегмената држава потписница релевантних међународних конвенција.

Кроз испитивање пресуда Европског суда за људска права и одлука Комитета за људска права, Комитета против тортуре, Комитета против расне дискриминације и Комитета за заштиту жена, које се доносе у поступку одлучивања о предметним представкама, кандидат закључује да се ствара посебни систем вредности заштите урођеног достојанства као извора људских права, јер ове релевантне институције кроз стручна мишљења, ставове и одлуке тумаче одредбе правних прописа које примјењују и на тај начин стварају посебни правни систем заштите људских права. Сагледавајући критеријуме релевантних институција у заштити достојанства, као етичке вредности и извора људских права, кандидат истиче њихова настојања да се установи правилан

однос између примене позитивно-правних прописа и моралних вредности, у намери остваривања што праведнијих мера, које ће у себи садржати обавезан део законске регулативе и правно, на моралним вредностима засновано, тумачење примене правних норми на конкретну спорну ситуацију. Према мишљењу кандидата, међународне институције које се баве заштитом људских права, настоје да детаљно сагледају све релевантне чињенице и околности, као и њихов утицај на психички и физички интегритет лица које је поднело представку против одређене државе и да у светлу правде промовишу вредности заштите људских права и слобода.

Приликом истраживања пресуда Европског суда за људска права, на узорку од педесет пресуда, које се у својим одлукама о кршењу људских права позивају на кршење људског достојанства, кандидат је утврдио: да се осамнаест пресуда односи на кршење члана 3, седам пресуда се односи на кршење члана 5, пет пресуда се односи на кршење члана 6, једна пресуда се односи на кршење члана 7, седам пресуда се односи на кршење члана 8, седам пресуда се односи на кршење члана 10 и пет пресуда се односи на кршење члана 13 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Ово истраживање показује да релевантне институције за заштиту људских права, приликом одмеравања досуђених мера, посебно воде рачуна о околностима сваког појединачног случаја. У највећем броју пресуда које су предмет истраживања, Европски суд за људска права се позива на кршење људског достојанства приликом утврђивања одговорности државе потписнице за непоштовање одредби члана 3 Конвенције о заштити људских права и основних слобода, који прописује „да нико не сме бити подвргнут мучењу или нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању.“ Члан 3 према ставовима Суда, штити једну од основних вредности демократског друштва. Чак и у најтежим околностима, као што је борба против тероризма или криминала, Конвенција забрањује у апсолутном смислу тортуру или нехумано поступање или кажњавање, без обзира на понашање жртве.

Највећи број случајева кршења члана 3 Европске конвенције односи се на лица која се у представкама жале на услове у затвору.

У свим својим одлукама, закључује кандидат, Суд доследно наглашава да патња и понижење не морају да превазиђу и онако неизбежан елемент патње и понижења који је повезан са датим обликом законитог поступања или кажњавања. Мере које лице лишавају слободе често садрже изразити елементи патње. У складу са чланом 3 Конвенције, држава мора притвореној особи да обезбеди услове који су компатибилни са поштовањем њеног личног достојанства и да начин и метод извршења мере не излаже конкретну особу патњама које прелазе неизбежан ниво патње својствене притвору.

Кандидат истиче да Суд у свим својим одлукама наглашава да су лица у притвору у рањивом положају и да су власти у обавези да се суздрже од прибегивања физичкој сили према притворенику, уколико она није стриктно потребна и да својим понашањем у принципу не умањују људско достојанство притвореника повредом права утврђеног у члану 3 Конвенције. Кандидат истиче и став Суда да се „мучење може квалификовати као посебан облик злостављања, када постоји нарочито тешко и намерно нехумано поступање, које изазива посебно озбиљне и сурове патње.“ За кандидата је посебно значајан став Европског суда за људска права, изречен у образложењу пресуде за повреду људског достојанства, (Самарис и други против Грчке – представка бр.11463/09),

да је „у апсолутном смислу забрањено мучење или нечовечно или понижавајуће поступање или кажњавање, без обзира што је лице учинило.“

Оваквим ставовима, по мишљењу кандидата, поштује се и штити суштина бића сваког појединца као посебне личности и цене специфичне и посебне околности случаја поводом којег је поднета представка и њихов утицај на психички и физички живот конкретне особе. Кандидат закључује да се индивидуализовање поступања према сваком појединцу врши концептуализацијом достојанства као етичке вредности и надограђује тумачење одредби прописа који штите људска права. Гледајући с правног аспекта, сматра кандидат, пракса која се ствара кроз ставове релевантних институција за заштиту људских права представља посебну вредност за проширење правног оквира заштите људских права. Она даје смернице државама да измене, унапреде и оснаже своје правне системе и на тај начин створе услове поштовање људских права свим лицима под њиховом јурисдикцијом.

Кандидат закључује, да се социолошки аспект заштите људских права, огледа се у поштовању човека у свим животним околностима и у свим друштвеним структурама и подстицању држава релевантним правним инструментима надлежних институција, на унапређење законских прописа и образовање свих структура друштва о људским правима, у циљу побољшања друштвеног статуса свог становништва. Да би се заштитила људска права у једној држави, по мишљењу кандидата, основни предуслови су мир и безбедност становништва. У свим врстама сукоба и немира ширих размера, праћених насиљем, не може се у потпуности обезбедити поштовање људских права. Због тога је обавеза државе да својим политичким одређењима обезбеди мир и сигурност својих грађана. Друштвени процеси, као низ интеракција појединаца у друштву, треба да образовањем и поштовањем система етичких вредности јачају друштвену свест о значају очувања достојанства сваког појединца, као најважнијег елемента уважавања различитости и посебности сваког људског бића, без дискриминације по било ком основу. Друштво подразумева сталне промене и прилагођавања новим условима. У свим друштвеним структурама се морају неговати вредности поштовања сопствених и туђих права. Стални изазов релевантних друштвених структура биће поштовање урођеног достојанства човека у свим друштвеним условима.

Кандидат сматра да је природа људског бића иста у свим временима. Са сазревањем друштвене свести мења се однос државе и друштва према појединцу као индивидуалном и друштвеном бићу. Економски развијене државе демократских друштвених уређења признају својим грађанима широки спектар људских права, стварајући на тај начин друштво засновано на слободи и поштовању истинских етичких вредности. Уређене друштвене заједнице, стабилних економских параметара, услов су за духовно и физичко остваривање сваког појединца и поштовање његовог урођеног достојанства. Кандидат је као најважније, издвојио поједине карактеристике достојанства, као што су неутуђивост, урођеност, једнакост, које достојанству сваког човека дају посебну, јединствену вредност.

Приликом испитивања утицаја међународно-правне заштите људског достојанства на унапређење правног и социолошког аспекта људских права, кандидат је дошао до закључка да међународни прописи којима се регулише заштита људских права представљају добру основу за унапређење правног аспекта заштите људских права и на националном и на међународном нивоу, с тенденцијом проширења обима заштите људских права према потребама сваке друштвене заједнице.

Поштовање достојанства човека децидно је одређено одредбама најважнијих правних аката из области глобалне заштите људских права. Најзначајнији међународни уговори о заштити људских права су Повеља Уједињених нација, Универзална декларација о људским правима, Међународни пакт о грађанским и политичким правима, са пратећим протоколима, Пакт о економским социјалним и културним правима, Пакт о елиминисању свих облика расне дискриминације, Европска конвенција о људским правима и основним слободама и Афричка повеља о људским правима и правима народа.

Заједничка карактеристика свих ових уговора је заштита људског достојанства и на њему заснованих људских права и слобода. Грађанска, економска, социјална и културна права и права ткз. треће генерације, континуирано се употпуњују и развијају и њихова заштита представља трајни изазов за институције које имплементирају и надзиру остварење заштите људских права.

Иако Европском конвенцијом о људским правима није децидно прописано право на заштиту људског достојанства, Европски суд за људска права, који спроводи примену Конвенције на европском простору, одлучујући о пресуди „Прети против Велике Британије“ из 2002.године, изнео је свој став о заштити достојанства и истиче да је „сама суштина Конвенције поштовање људског достојанства и људских слобода.“ Овај став и одређење Европског суда, без обзира на формални недостатак појма достојанства у Конвенцији, по мишљењу кандидата, дају могућност широког тумачења и концептуализације достојанства, уз могућност надоградње постојећих текстуалних формулација појединих права формулисаних у уговорима и проширења постојећих правних норми у интересу што ефикасније заштите људских права.

Европски суд за људска права у својим пресудама, у саставу досуђене мере, одређује по потреби, висину износа на који подносилац представке има право и који по мишљењу Суда представља материјалну сатисфакцију подносиоцу представке. За разлику од Европског суда, комитети Уједињених нација, одлучујући о повреди достојанства, препуштају држави процену висине износа за накнаду штете која је причињена подносиоцу представке.

Кандидат закључује, да у будућем периоду, у циљу потпуније заштите права подносиоца представке, комитети Уједињених нација треба да дају оквирне смернице за одређивање висине износа накнаде штете коју би држава потписница требала да исплати подносиоцу представке у случају кршења неког од људских права. У том случају, накнада штете подносиоцу представке, коме је прекршено неко од људских права не би у потпуности зависила од процене релевантне државе, што би му пружило потпунију правну заштиту и сигурност накнаде штете у адекватном износу.

Комисија сматра да је кандидат дошао до закључака који представљају правно-логичан резултат аналитичког приступа истраживању предмета рада и представљају одређене новине у области истраживања заштите урођеног достојанства, као извора људских права.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Приликом сагледавања изабране теме која је обрађена у докторској дисертацији, структуре рада и начина приказа и тумачења резултата истраживања констатујемо следеће: имајући у виду изабрану тему сматрамо да је рад аналитичан и систематичан, јасно и прецизно написан, логичан и разумљив. Дисертација представља комплетан приказ задате теме и пружа одговоре на сва питања која је кандидат поставио у оквиру предмета и циља рада. Приликом избора теме докторске дисертације кандидат је имао прецизан и јасан задатак и циљ, па можемо проценити да су резултати дисертације у потпуности на задовољавајућем нивоу. Кандидат је користио одговарајућу обимну литературу, која је значајна за изабрану тему дисертације. Како се ради о веома актуелној и савременој теми кандидат је користио релевантне изворе информација. Структура коришћене литературе и актуелност извора података доприносе квалитету истраживања захтевне теме заштите достојанства као извора људских права. У процесу истраживања теме дисертације, кандидат је користио научне методе које одговарају изабраној проблематици рада: нормативни, упоредно-правни, историјски и компаративни метод. Истраживачки методи, приказ и тумачење резултата истраживања примењени су на одговарајући начин с обзиром на област истраживања, приступ и постављене циљеве рада.

VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме

Кандидат се у изради докторске дисертације придржавао предмета, циља, основне хипотезе и структуре рада, како је и дефинисано у пријави теме докторске дисертације. У изради докторске дисертације кандидат је користио и литературу наведену у пријави теме дисертације.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе

Докторска дисертација испуњава све формално - правне услове потребне за прихватање дисертације као правно ваљаног рада. Може се констатовати да дисертација садржи све битне елементе које мора садржати овакав научни рад.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Дисертација на јединствен начин сублимира теоријске, правно - формалне и практичне елементе заштите људског достојанства, као прве вредности и извора људских права. Како се ради о савременој и значајној теми, сматрамо да је предмет истраживања веома актуелан, јер се заштита урођеног достојанства човека мора константно мењати, усавршавати, надограђивати и прилагођавати сталним друштвеним променама.

Сматрамо да је научни допринос рада у посебном приказу критеријума и принципа заштите људског достојанства, кроз правну праксу, којима се на најобјективнији начин сагледавају чињенице и околности релевантне за сваки појединачни случај утврђивања повреде достојанства. Издвајање случајева из правне праксе у којима се надлежне институције у изреци одлуке о кршењу људских права позивају на заштиту људског

достојанства, као извора људских права, доприноси сагледавању суштине људске природе, њене оригиналности и јединствености. Заштитом људског достојанства, као посебне етичке вредности, признавањем широког спектра људских права у савременој међународној заједници, стварају се универзални стандарди који пружају правну и социолошку сигурност човеку у свим животним околностима и не зависе од политике, идеологије, религије или другог личног одређења. Кандидат је посебно истраживао и анализирао праксу надлежних институција, којом се врши индивидуализовање поступања према сваком појединцу концептуализацијом појма достојанства као етичке вредности и надограђује тумачење одредби прописа који штите људска права. Ставови надлежних међународних институција о заштити људског достојанства, као извора људских права, који су изложени у овом раду, могу дати допринос потпунијем сагледавању заштите људског достојанства и унапређењу правне праксе у области заштите људских права државе потписнице.

Сублимирајући своја размишљања о потпунијој заштити људских права, кандидат је указао на могућности унапређења одређених правних прописа надлежних институција у смислу конкретизовања материјалне сатисфакције подносиоцима представки за заштиту људских права. Гледајући с правног аспекта, сматра кандидат, пракса која се ствара кроз ставове релевантних институција, представља посебну вредност за проширење правног оквира заштите људског достојанства. Она даје смернице државама да измене, унапреде и оснаже своје правне системе и на тај начин створе услове поштовања људског достојанства, као извора људских права, свим лицима под њиховом јурисдикцијом.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

Приликом анализе рада нисмо уочили неке битне недостатке, који би утицали на оцену квалитета докторске дисертације.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

- да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф.др

Проф.др

Проф.др

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.